

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV – 1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2009.gada 26.jūlijā Nr.1-5/170
Uz 30.06.2010. Nr.1-04/365-pav

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesei A.Brantai**
Jura Alunāna ielā 1
Rīga, LV-1010

Par pieaicināto personu lietā
Nr.2010-20-0106

Ar Satversmes tiesas tiesneses 2010.gada 29.jūnija lēmumu Latvijas Republikas Tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) ir atzīts par pieaicināto personu un uzaicināts sniegt viedokli lietā Nr.2010-20-0106 „Par likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punkta (daļā par Latvijas nepilsoņu darba un tam pielīdzināto periodu pielīdzināšanu apdrošināšanas stāžam) atbilstību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvības aizsardzības konvencijas 14.pantam kopsakarā ar Pirmā protokola 1.pantu un Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu (turpmāk lieta Nr. 2010-20-0106).

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Tiesībsarga kompetenci, sniedzu atbildi 2010.gada 29.jūnija lēmumā uzdotajiem jautājumiem.

1. Saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punktu līdz 1990.gada 31.decembrim Latvijas pilsoņiem apdrošināšanas stāžam pielīdzina Latvijas teritorijā un bijušajā PSRS teritorijā uzkrātos darba un tam pielīdzinātos periodus. Ārvalstniekiem, bezvalstniekiem un Latvijas nepilsoņiem apdrošināšanas stāžam pielīdzina Latvijas teritorijā uzkrāto darba un tam pielīdzinātos periodus, kā arī atsevišķus darbam pielīdzinātos periodus bijušās PSRS teritorijā (piemēram, mācību laiks augstākajās mācību iestādēs, obligātais aktīvais militārais dienests). Atteikums nepilsonim piešķirt daļu valsts pensijas par bijušajā PSRS uzkrāto apdrošināšanas stāžu pirms 1991.gada, tika vērtēts Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009.gada 18.februāra spriedumā lietā Andrejeva pret Latviju. Eiropas Cilvēktiesību tiesa sprieduma 87.punktā atzīmē, ka „valsts institūciju atteikumus ņemt vērā apdrošināšanas stāžu „ārpus Latvijas” pamatojas vienīgi uz apsvērumu, ka viņai nav Latvijas pilsonības. Šajā

lietā netika apstrīdēts, ka Latvijas pilsonim, atrodoties tādā situācijā kā iesniedzēja un strādājot tajā pašā uzņēmumā tajā pašā laika periodā, tiktu piešķirta minētā vecuma pensijas daļa. Tāpat nav strīda par to, ka, ja iesniedzēja iegūtu Latvijas pilsonību naturalizējoties, viņa automātiski saņemtu pensiju par visu savas dzīves laikā uzkrāto apdrošināšanas stāžu”¹. Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina, ka šajā lietā ir pārkāpts Eiropas Cilvēku tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – Konvencija) 14.pants (diskriminācijas aizliegums) kopā ar Konvencijas Pirmā protokola 1.pantu (tiesības uz īpašumu). Pašreiz nav stājušies spēkā grozījumi minētajā regulējumā. Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas konstatēto, likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punkts, ciktāl tas attiecas uz Latvijas nepilsoņiem, tādā redakcijā, kādā tās ir spēkā pašlaik, nav uzskatāms par atbilstošu LR Satversmes 91.pantam.

2. Tā kā Latvija nav bijušās PSRS tiesību un saistību pārņēmēja, starptautiskie tiesību akti neuzliek pienākumu uzņemt saistības par tiem darba periodiem, kurus personas ir veikušas ārpus Latvijas teritorijas. Tomēr, kā izriet no Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009.gada 18.februāra sprieduma lietā Andrejeva pret Latviju, ar ārpus Latvijas nostrādāto periodu ieskaitīšanu Latvijas pilsoņiem un attiecīga regulējuma trūkumu normatīvajos aktos vai starpvalstu līgumos attiecībā uz personām ar LR normatīvajos aktos noteikto nepilsoņa statusu, ir radīta nepamatota, nevienlīdzīga attieksme. Eiropas Cilvēktiesību tiesa attiecībā uz apdrošināšanas stāža atzīšanas regulēšanu ar divpusēju starpvalstu līgumu sociālās drošības jomā palīdzību atzina, ka, „ratificējot Konvenciju, atbildētāja valsts uzņēmas „ikvienam (tās) jurisdikcijā” nodrošināt Konvencijā garantētās tiesības un brīvības. Līdz ar to šajā lietā Latvija nevar tikt atbrīvota no atbildības, ko tai uzliek Konvencijas 14.pants, pamatojoties uz to, ka to nesaista vai nesaistīja ar Ukrainu un Krieviju noslēgti starpvalstu līgumi sociālās drošības jomā”². Esošiem un topošiem starpvalstu līgumiem nav atpakaļejoša spēka un tie neparedz pensiju pārskatīšanu.

Likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām” (reģ.Nr.1362/Lp9) 6.pants, ciktāl tas paredz grozījumus likuma „Par valsts pensijām” pārejas noteikumu 1.punktā, nosakot, ka netiek ņemts vērā līdz 1990.gada 31.decembrim bijušajā PSRS teritorijā uzkrātais apdrošināšanas stāžs visām personām neatkarīgi no pilsonības, varētu radīt Satversmes 91.pantam atbilstošu regulējumu, tomēr šādā veidā tiktu samazināts sociālo tiesību apjoms.

3. Saskaņā ar starptautisko regulējumu, valstīm ir plašas tiesības sociālo tiesību nodrošināšanā, nosakot kādā veidā un apjomā sociālās tiesības tiks realizētas, tomēr samazinot sociālo tiesību apjomu, rūpīgi vērtējams tā pamatojums un ir izskatāmi visi iespējamie risinājuma varianti. ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja, kas izveidota, lai uzraudzītu ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

¹ Judgement of the European Court of Human Rights Of 18 February 2009 in Case of Andrejeva v. Latvia (Application no.55707/00). Paragraph 87.

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=31225079&skin=hudoc-en&action=request>

² Ibid. Paragraph 90.

īstenošanu tā dalībvalstīs, vispārējā komentārā Nr.19 „Tiesības uz sociālo nodrošinājumu” norāda, ka regresīvi soļi tiesību uz sociālo nodrošinājumu realizēšanā atbilstoši paktam nav pieļaujama. Tomēr, ja šādi soļi tomēr tiek sperti, tad valstij ir pienākums pierādīt, ka tā iepriekš ir nopietni apsvērusi citas alternatīvas un izmantojusi visus pieejamos resursus. Izvērtējot regresīvo soļu pieļaujamību, ir jāņem vērā: (a) vai bija pamatots attaisnojums šādai rīcībai; (b) ir nopietni apsvērtas citas alternatīvas; (c) ir bijusi patiesa iesaistīto grupu līdzdalība piedāvāto līdzekļu un alternatīvu izvērtēšanā; (d) vai plānotie pasākumi nav diskriminējoši; (e) vai piedāvātajiem pasākumiem būs ilgstoša ietekme uz Paktā garantēto tiesību realizēšanu un vai personai vai personu grupai nav atņemta piekļuve minimālajam tiesību apjomam; (e) vai ir bijusi plānoto pasākumu neatkarīga pārbaude nacionālajā līmenī.³

Ar cieņu
Tiesībsargs

R.Apsītis

Bērziņa 67686768

³ Committee on Economic, Social & Cultural Rights General Comment No.19 (2007) „The right to social security”: 04/12/2008, E/C.12/GC/19. Paragraph 42. <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/403/97/PDF/G0840397.pdf?OpenElement>